

PODDANOŚĆ (50) *sb f*

Oba o oraz a jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie).

sg N poddaność (1). ◇ *G* poddaności (7). ◇ *D* poddaności (3). ◇ *A* poddaność (28). ◇ *I* poddanością (4). ◇ *L* poddaności (4). ◇ *pl G* poddaności (3).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI – XVII w.

1. Podporządkowanie, podległość władzy; subiectio Modrz, JanStat; humilitas Modrz (44) : Bo obroná Rzeczypołpolitey niemoże być okrom wielkich nakładów y pomocy, przetoż Páweł y podatki dáváć/ y brzemioná połpolite znośić każe: á powinność poddaności poważnemi słowy rozszerza *ModrzBaz* 125; Bo nie przeto cię wybawiáią y wolności dáią/ ábys bez zakonnie á fwowolnie żył/ á poddaności żadney nie niołł *SkarŻyw* 3.

poddaność ku komu (1): Wydzym tedy iáko ten wielki Pátryárcha/ w pomocy bliźnie⁸⁰ miłofierdzia/ w boiu męłtwa/ w poddaności ku kápłanowy Boże^{mv} pokory [...] przykład nam prawie oycowłky zołtáwuie. *SkarŻyw* 284.

poddaność czyja (1): porownáią się zwierzchni y zacni z niżłzemi [...]: Niebęda vbodzy łtyłkowác ná łwe vbołtwo/ áni nieśláchćicy ná łwoy łtan/ ani poddáni ná poddaność łwoię. *ModrzBaz* 19v.

poddaność czyja [= komu] (1): Bo niewiáftá ktora miała bez boleści rodzić/ [...] y poddaności męłkiej niecierpieć/ to iufz tráć/ y dáie iey P. Bog pokutę/ bolełne y ciężłkie rodzenie *SkarŻyw* 262.

W połączeniach szeregowych (2): Abowiem kiedybyście prawdziwi Biłkupi byli/ [...] tedybyście [...] pánu Papieżowi [...] wiáry/ poddaności/ y połfluzeńłtwá nieprzyłięgáli. *KrowObr* 129, 127.

W przeciwstawieniu: »panowanie ... poddaność« (1): A nużby zásię ná tę mowę przyrodzenie odpowiędziáło/ że áni w żywoćie/ áni w zábijániu/ áni w pánowániu/ áni w poddaności [*dominatum et subiectionem*] nietrzebá mieć baczenia ná śłáchełtwo y ná chłopłtwo *ModrzBaz* 143.

Zwroty: »pod poddaność poddać« (1): Naprzod áby [żony] były poddáne mężom/ pod ktorą poddaność poddał Pan Bog Iewę Iádámowi/ mówiąc do niey: Pod mocą mężá będziefł/ á on będzie tobie pánem. *WerKaz* 288.

»poddaność zachować« (1): Chcełz Błogolláwionemu Piotrowi Apołtołowi [...] y iego Wikáryom Rzymłkim Papieżom Wiáre/ poddaność/ y połfluzeńłthwo/ według rządu zwierzchniego záchowác? *KrowObr* 127.

a. Zależność polityczna, uznawanie się za podległego władcy [w tym: własnego (15), obcego (20)] (35) : Iednego czału zwalczywłzy Karáłmoła á Daolá y kłobie ich zawoławłzy ku poddanoci przypędził, gdzież nietilko pozdrowiac łie kazał ale y kłaniać *BielŻyw* 105; [Krzyżacy] zamki budowáli áby łie krolom Polłkim z poddaności wymierzyli *BielKron* 346.

poddaność czego [= czemu] (1): Krol Ormiáńłki vprośił łobie v tego Czamá Tátárłkiego páná [...]/ áby włzytki Páńłtwá Ormiáńłkie [...] wroćił Ormiáńłkiemu Krolełtwo/ á on potym iemu y potomcy iego poddaność iego Pańłtw záchowa wierną. *BielKron* 439.

poddaność komu (3): [posłowie mówili:] My poddaność swą WKM Panu naszemu statecznie trzymając wycirpywáliłmy to skromnie *Diar* 85; A thám go wyzwolił Cefarz od wielkich połług/ dani/ y poddaności Rzymłkim Cefárzom/ y potomkom iego *BielKron* 344v; *SarnStat* 1096.

poddaność ku komu (1): Trzefzczý y łamie fię [...] we Flándryey/ wízeláka ku przyrodzonemu Pánu fwemu Krolowi Ie⁸⁰ M. Hifzpañńkiemu wiára y poddaność. *ReszPrz* 74.

poddaność czyja [= *kto jest poddany*] [*w tym: G sb i pron (3), pron poss (2)*] (5): *Diar* 85; *BielKron* 319, 402; Naprzód tedy ná przerzeczóné wiérné ich [*obywateli Ziemi Belskiej*] y íprawiedliwé przy nas przefłtanie y poddaność będzíemy ie Práwem bronić *SarnStat* 1053, 908.

poddaność czyja [= *komu*] [*w tym: pron poss (2), G pron (3)*] (1): [*Kazimierz*] przez láto ty zíemie y zamki [*ruskie*] wízytki ku fwey poddaności przywiódł *BielKron* 374. Cf » być w poddaności«, *Wyrażenie przyimkowe*.

W połączeniach szeregowych (4): *BielKron* 344v; obywátele y wízytki poddáné [...] od wízelkiéy nam wierności/ przyśięgi/ poddaności/ y wízelkiégo obowíazku wypuńczamy/ wolné czynimy *SarnStat* 1089, 1096, 1115.

Zwroty: »być w poddaności« [*w tym: u kogo (1), czyjej (1)*] = *in dictione a. subiectione consistere* *JanStat* (2): [*kupcy*] którzy łą w poddaności náłzý/ y zakonu/ niech wízędzcie ná zíemiách y ná wodach będá przefłieczni y wolni *SarnStat* 1098, 1096.

[»oddać poddaność [*czyją komu*]«: oddawszy też przy tym wiarę i poddaność swą W.K.M., [...] dziękują W.K.M., żeś [...] *AktaSejmikPozn 1590/108*.]

»poddaność przyjąć« (1): [*Najjaśniejszy Kazimierz król nasz*] Komendory przednieyfzý/ które my Miłtrz y potomkowie náłzy [...] będá náznáczáć/ ná Rády fwé [...] y Króleftwá Polńkiégo obronę/ poddaność wieczną przyjąć [*protectionem, defensionem perpetuo duraturam assumpsit* *JanStat* 872]: obiecuiąc Nam [...] iż nas [...] łáłką Królewką będzie czcił/ y miłował *SarnStat* 1093.

»poddaność (u)czynić« [*w tym: komu (5)*] = *podda(wa)ć się władzy* [*szyk zmienny*] (6): gdy krolá wybierano/ fzedł przed nim łługá mieyfłki s łiekierá s ínopem mioteł/ ná znák káránia wyftępných/ s tymi rzeczámí dáli mu w moc páńftwo/ y poddaność vczynili. *BielKron* 102v; Ale Sábiní nie duftáiąc dáley fortuníe/ vczynili tákiez poddaność Tárquiniufowi iáko y Etrufcy. *BielKron* 102v, 55, 345v, 353v, 366v.

»poddaność (za)chować (a. zachowywać« (7): A w tym Węgrowie połáli k niemu [*cesarzowi*] nágradzáiąc mu łzkodę/ y poddaność chowáć/ iedno áby im Piotrá okrutnego nie dawał *BielKron* 300; ktorą powieściá Cefarzá y oycá odwiódłá [*Judyta*] od gniewu przeciw Brzetyłáwowi/ á męzá thez náwiódłá iż czynił pokorę Cefárzowi. á poddaność záchował. *BielKron* 324, 99v, 318v, 319, 321; *SarnStat* 136.

Wyrażenie: »wierna poddaność« [*szyk 1:1*] (2): połáli do krolá [*panowie polscy*] powiádáiąc mu wierná á nie omylná poddaność swoię *BielKron* 402, 439.

Szeregi: »posłuszeństwo i poddaność« (1): [*książęta ruskie uradzili*] połáć do krolá profzác áby záfie wftáwił Kfiáżę Hálickie ná fwe mieyfłce/ á łam ínim przyiechał/ gdzieć iuz wízytcy połłufzeńftwo iednoftáynemi głófy y poddaność czynić będzim *BielKron* 353v; [*SkarKaz 61 (Linde)*].

»wiara (a. wierność) i poddaność« (2): *ReszPrz* 74; Rotmiłtrze/ Porucznicy [...] Zamkow y Miałt łobie náznáczóných [...] bronić máią/ wierność y poddaność nam we wízyftkim wcále záchowuiąc. *SarnStat* 136; [*AktaSejmikPozn 1590/108*].

Wyrażenie przyimkowe: »pod poddanością [czyją = komu]« (1): [Luter] wezwan był od Książąt Mánsfeldyńskich/ pod których poddanością wrodzon był w Miálfteczku Illeben rzeczonym/ ná iednanie *BielKron* 224v.

α. Skapitulowanie (4) :

Zwrot: »poddaność uczynić [w tym: komu (2)]« (4): Była wielka radość w Rzymie gdy mufieli poddaność vczynić Albani. *BielKron* 101v; Ale [król Bolesław] Prus nie prześlał woiovác áż mu poddaność mufieli vczynić *BielKron* 345, 427v; *BielSpr* 38v.

β. Zobowiązanie wynikłe z poddaństwa (1) :

Szereg: »posługi i poddaności« (1): thám [w Baberku] fie wymowił Cefárzowi z posług y z innych poddaności/ ku którym go przed tym Cefarz przyciągał *BielKron* 352.

2. *Uniżenie, pokora, posłuszeństwo* (5) : O Corko Syońka/ krześcíańfki zborze/ Ciefz się z Kryftá Páná/ w łmutkách cię wípomoże: [...] Przyimiż go miłośnie/ z wżyftką poddanością *ArtKanc* A15v; Ták y w Rzeczypośp: vchylánim fię ieden drugimemu czyni fię piękná zgodá y iedno ciáło/ y oná nierowność poddanością fię gładzi y miárkuie. *SkarKaz* 676a.

[W *połączeniach szeregowych*: Ale Krystus Pan przychodzi tu w serca nasze przez Ducha swego św., [...] a ten Duch św. [...] oświeca człowieka w wiarze, w łasce, w nadziei, w pokucie św., w poddaności, w posłuszeństwie i w innych cnotach świętych. *AktaSynod* I 130, I 86.]

Zwrot: »oddać poddaność [komu]« (1): łzukaycie Krolá niebá y ziemie/ który fię teras národził: iedźcie rychło/ pokłóńcie mu fię/ [...] oddaycie mu vpominki y powinny poddaność wálżę *SkarŻyw* 26.

Wyrażenie: »poddaność wierna« (1): STANISŁAW SARNICKI, WOYSKI KRASNOSTAWSKI, łczęśliwego pánowánia od páná Bogá, y poddaność wierná łwą vniżenie záléca. *SarnStat* *3.

Szereg: »posłuszeństwo i poddaność« (1): [św. Niceta] pokorą niezmyłoną káżdemu fię poniżał/ y na podlejšzemu posłufzeńftwo y poddaność vkázuiąc. *SkarŻyw* 298. [*Ponadto w połączeniach szeregowych*.]

3. *Wyrażenie zgody; subiecto Vulg* (1) : Ale y Tytus który ze mną był/ [...] nie był przymufzon obrzeżác fię/ ále dla pokryćie [!] wprowadzoney fałszywey bráćiey/ którzy fię wkrádli [...] áby nas zniewolili, którymefmy y ná chwilę poddanością nie vftąpili [*quibus neque horam cessimus subiectione*] *WujNT Gal* 2/5.

Synonimy: 1. *podleganie, podległość*, 2. *pokora, posłuszeństwo, uniżenie*.

Cf **PODDANIE, PODDAŃSTWO**

KW, AL